

גליון י' (שנה י') תשפ"ב

מבאר תורתו של
מרן הגה"צ
רבי יונה הלוי
פארסט זצ"ל
בעמדתו דברי יונה
וראש ישיבת דנייטרא

דברי יונה

דברי יונה על פרשת וישב

כפרשת השבוע וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען.

פירש"י הפשתני הזה נכנסו גמליו טעונים פשתן, הפחמי תמה אנה יכנס כל הפשתן הזה, היה פיקח אחד משיב לו ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך ששורף את כולו כך יעקב ראה כל האלופים הכתובים למעלה תמה ואמר מי יוכל לכבוש את כולו, מה כתיב למטה אלא תולדות יעקב יוסף וכתוב (עובדיה א יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש, ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם, ע"כ.

ויש לבאר הענין בזה, עו"כ רש"י וישב יעקב, ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף, צדיקים מבקשים לישב בשלוה אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה, וצ"ב סברתו למה ביקש לישב בשלוה בעוה"ז. וי"ל בזה דהנה מצד אחד הצרות בעולם הזה יכולים למנוע את האדם מעבודת השם, כי יש כמה דברים שמפריעים לאדם בעבודת השם כמו"ש חז"ל (עירובין מא): על דקדוקי עניות שמעבירין את האדם על דעתו ועל דעת קונו, ויש עיכובים שמונעים את האדם מתפלה כדבעי, יש כמה מיני צער וצרות שלוקח מן האדם את מנוחת הנפש, ונדמה להאדם שאם לא היה לו הסבל הזה היה לומד יותר טוב, יעקב אבינו הרי היה איש תם וישב אוהלים ורצה ללמוד תורה במנוחה ובהרחבת הדעת, ולכן ביקש לישב בשלוה, ומצד הטעם הזה היה מותר לנו לבקש מהקב"ה שיתן לנו את כל טוב עולם הזה כדי שנוכל לעבדו כמו שצריך, לגור במקום שטוב ליהדות שיוכל ללמוד כיהודי, ועל זה מותר לאדם להתפלל שהרי כוונתו לשמים.

אבל מצד שני אפשר להסתכל על זה באופן אחר, שבעצם כל טענוגי עולם הזה הרי הם נסיונות המפריעים את האדם מן עבודת השם, הם לוקחים את האדם מחיי העולם הבא, והם מושכים אותו לגשמיות, והגם שעניות היא דבר קשה, שמעביר את האדם על דעת קונו, מ"מ אפשר להסתפק בזה, שהרי ראינו בעינינו ושמענו על גדולי ישראל שרי התורה שפעלו בחוסר כל, הם למדו תורה מתוך דחקות, באופן זה הם חיו, וכך הם קיבלו את הבהירות וההבנה בתורה, ובעבודת השם וכל הענינים, ומי יודע אם היו מגיעים לכל זה נמצא שבדבר זה אפשר לחקור ולהתבונן, מה יותר אם היה להם גשמיות, טוב ליהדות וללימוד התורה, אם הרחבה בגשמיות, או שמא צמצום בגשמיות, שיש בזה שני צדדים, ויש להסתפק בזה.

יעקב אבינו ע"ה היה כמסתפק בדבר זה, שמצד אחד הרי הוא סבל כל כך הרבה בחייו, וביקש יעקב לישב בשלוה, יעקב אבינו רצה לעבוד את השי"ת באופן רגוע ובמנוחה, כדי שתהיה לו הרחבת הדעת והתבוננות בעבודת ה' שיוכל לעשות כל מצוה כראוי, והרי האבות הקדושים כולם היו תופסי ישיבות ובכל מקום שגלו גלה ישיבה עמהם, וחשב יעקב אבינו שמא יוכל לעבוד את הקב"ה יותר באופן כזה, אבל מצד שני ידע היטב שיש נסיון כזה,

ושאם יהיה לו את כל האפשרויות של עולם הזה זה עלול לגרום גם ההיפוך, שיחסר לו הגיעה הזו, וזה יגרום לחסרון בעבודת ה'. אבל באמת במה תלוי הדבר הזה איזה צד הוא הנכון, זה תלוי כמה חזק הוא הנקודה הפנימית של האדם הנקודה של החשקות לעבודת ה', כמה חזק הוא החץ שהוא שולח, שאם החץ הוא חזק מאד בכל הכח ובכל הרצון שיש לו, הרי זה שובר כל המסכים וכל עניני הגשמיות, ושום דבר לא יזיק ולא יפריע מלהגיע אל המטרה, משא"כ מי שהנקודה הפנימית שלו אינו חזק כל כך, אזי כל זמן שאין לו דברים גשמיים עדיין עובר ה' אך שהוא, אבל כיון שיש לו עניני עוה"ז הרי הוא נעשה משוקע בזה, אם זה בעניני מלבושים או מגורים ושאר דברים גשמיים, ולא נשאר בנפשו מקום לרוחניות, כי הראש נכנס כולו בגשמיות, והנה פשתן מרמז על שפלות וגשמיות, והפשתני הזה נכנס עם גמלים מלאים פשתן, היינו מלא דברים גשמיים, והפחמי הזה היה מתפלא אמת הדבר שעם הפשתן אפשר לעשות המון דברים, אפשר לעשות מזה מלבושים שיהיה לו חם, ואת המלבושים אפשר להתאים לפי כל המאדעס שיש בעולם, יש בזה הרבה גשמיות, אבל הפחמי הזה היינו האיש הרוחני שבווער בו שלהבת אש קודש היה מתמה, אך יכנס כל הפשתן הזה, פירוש אם יכנס כל הפשתן לא ישאר עוד מקום גם לקצת רוחניות ולעניני הנשמה, ונמצא שהגשמיות תזיק לו לעבודת השם. היה שם פיקח אחד שאמר לו לא תדאג ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך, פירוש קצת אש קודש והתלהבות אמיתית בעבודת השם הוא כל כך חזק, שהוא עובר את כל המסכים הגשמיים ושורף את כל הגשמיות כולו, שכל הגשמיות הזה שיש לו אין לזה שום ערך לעומת מצוה אמיתית, וכל תאוות עוה"ז כמאומה יחשבו לעומת השתוקקות אמיתית לה' ולתורתו.

ובזה יל"פ גם המשך דברי רש"י, ביקש יעקב אבינו ע"ה לישב בשלוה, פירוש שהוא חשב שאולי לדורות הבאים אולי כדאי שישאר ישוב בשלוה, ולכן אבקש בשבילם שתהיה להם תמיד מנוחת הנפש ועשירות וכל מה שהם צריכים כדי שיוכלו לעסוק בעבודת ה' מתוך נחת והרחבה, שהרי הנסיונות של עוני וצער הם נסיונות קשים ומרים, וכמו שהוא ראה בעצמו שסבל כל כך הרבה בחייו וחשש שזה הפריע לו מעבודת השם. אבל לעומת יעקב אבינו ע"ה מציינו אצל יוסף הצדיק כשהיה במצרים, שלכאורה לא היה חסר לו מאומה בגשמיות, שהרי פוטיפר נתן לו כל אשר יש לו והיה חי ברומו של עולם, ומכל מקום היה לו נסיון גדול ונורא כזה ורק על ידי דמות אביו ניצל, ראה מזה יעקב אבינו ע"ה שיש גם נסיון העושר, ושאין זה פשוט וזה שאמר רש"י, מיד קפץ עליו רוגזו כל כך שהעשירות היא טוב לישראל, של יוסף, היינו הנסיון של יוסף שמזה רואים שלא רק העניות והסבל הם דברים המפריעים לעבודת ה', אלא גם העשירות יכול לגרום לדברים קשים שאדרבה על ידי השלוה נגרם ליוסף נסיון כזה. בכל דבר בעולם צריך לחפש היכן הכול"ע נמצא כאן ואיזה חלק יש לו בזה, זה הנסיון בזמן הזה, וכשהגה"צ רבי מיכאל בער זצ"ל הגיע למקום זה, היה אז גביר גדול אחד

התלמידים המבוגרים, מה שמדמים בעצמם שיש להם דאגות בעניני שידוכים, ועי"ז המה מתירים לעצמם לזלזל בעניני ההתנהגות בשעבוד לסדרי הישיבה. אמנם שבאמת זהו הבל גדול. כי חוץ מזה שיש לכל אחד הורים היואגים בעבורו ואין זה דאגתו כלל, אבל באמת ברור לכל מבין שבענין השידוכים אמרו"ל שמכריזין ברקיע בת פלוני לפלוני, וא"כ אין זה כלל דאגתו של היחיד שכבר הכריזו על כך בשמים, ולעומת זה יש הרבה ענינים במה שנוגע לתורה ולתפילה ותיקון המדות שעל כך לא הכריזו בשמים וזהו באמת דאגתו של כל אחד ובנוסף לכל זה, אין זה דרך התורה לחשוב כלל בענינים אלו, והנני זוכר בעת שהייתי לומד בימי בחרותי בלובלין הלכנו פעם שלשה בחורים ללות את רבינו זצ"ל למסילת הברזל, ובדרך חזרה היה נדמה לנו שעלמה אחת שאלה מאתנו איזה דבר, וכל כל נגע הדבר בלבבינו עד שהתחלנו לרוץ בכל כוחותינו להגיע לישיבה, ולהתרחק ממקומה. וככה היה ההתנהגות בימים הללו להתרחק ברחוק מוחלט מכל נגיעה כל דהוא בדברים הללו, והאיך יתכן לומר שיהיו תמיד מודאגים על פרטים של שידוכים, שענין זה פוגע במחשבות טהורות וכו' ואין זה דרך התורה והיראה, ואדרבה צריכים לשים כל המחשבות לדאוג דאגות התורה והיראה שיוכלו להתעלות בתו"ש, ועי"ז יגיעו לכל טוב תמיד, והשי"ת יהיה בעזריכם בכל הענינים.

עכ"פ כשגומרים שידוך בעז"ה, הרי צריך להסתכל על זה גם כן באופן הנ"ל כמצוה כללית שנוגע לנצחיות, שהרי אין זה ענין פרטי שפלוני השתדך עם פלוני, אלא צריכים להחשיבו כענין כללי הנוגע לנצח, שהרי מניחים עכשיו יסוד ונעשה קשר שישאר מזה קשר עולם בית יהודי, ומזה יבא בעז"ה דורות ודורי דורות, וכמה תלמידי חכמים ויראי השם יצאו מזה, כמה יהודים עוסקים במצות ומעשים טובים, כן הוא הדבר כשמתכלים עי"ז מצד זה שהוא ענין נצחי ולא כדבר פרטי הנוגע רק להחתן כלה והמחותנים. בספר מגורת המאור מביא, והוא אומר זאת בדרך תוכחת מוסר לאנשים המחפשים שידוך, פלא הוא שכאשר אנשים מחפשים דבר הנוגע לפרנסתם, למשל שרוצה לזרוע חטים או שעורים והוא מחפש שדה לזרוע שם, הוא מברר וחקר בשבע חקירות ובדיקות האם ראוי לזרוע שדה זו את המין שהוא רוצה לזרוע בו, ואם לאו לא יקחנו, והוא אינו סומך על דעתו אלא הולך לברר אצל אנשים חכמים ומומחים שיודעים בוה, א"כ על אחת כמה וכמה כשהולכים לבנות בית ומחפשים שידוך, ורוצים שידגל מזה זרע ברך ה' זרע כשר וקודש, הרי באמת כמה היה צריך להזהר ולבדוק שיראו שהשידוך באמת יתאים שיוכלו להיות סמוכים ובטוחים שמוה יצא א"ה דורות ישרים דורות שיהללו וישבחו את שם ה', דור שילכו בדרך התורה, אבל הוא מוכיח ואומר שלצערו אין הדבר כן, כי היצר הרע מבלבל את האדם שלא יבדוק היטב אחר כל הנ"ל.

ובאמת כשהקב"ה עוזר ששני האבות מבינים מה צריך לחפש בשידוך, שם באמת יכול להתקיים כל השאיפות שלהם, כשישידוך כזה בא ומתאחד יכולים להיות בטוח שמשידוך זה שנסגר עכשיו יבנה א"ה בית אמון להקב"ה לתורתו וליראתו, וזה בטוח בעז"ה שההורים יהיה להם באמת הנאה משידוך זה, ויהיה להם נחת רוח של תורה ויהדות. ובענין זה יתבאר מה שדרשו חז"ל (פסחים מט:): על הפסוק (דברים לג ד) תורה צוה לנו משה מורשה, אל תקרי מורשה אלא מאורסה. וצ"ב הענין בזה האיך מוציא מקרא מידי פשוטו, ונקדים משי"כ בספר חסידים שאנו רואים לפעמים משפחה שנמשך דורות של תורה כסדר ופתאום התורה מפסיקה מזרעם, ולמה הוא כן, והוא אומר דבר נורא, שהתירוץ הוא כי לא נהירו בשידוכים שעשו, ולכן באמצע הדורות נכנס איזה ענין פסול של נתן עיניו בממון וכדומה שלא הביטו במשפחה, וזה מה שגרם שהתורה הפסיקה.

וז"ש תורה צוה לנו משה מורשה"ה קהלות יעקב, מורשה מלשון ירושה, שבאמת התורה הוא ירושה, והיה צריך ללכת מדור לדור, ומדוע לפעמים אינו כן, לזה מתרץ הגמ' אל תקרי מורשה אלא מאורס"ה, שרק אם האירוסין הוא בבחינה זו שאתה בוחר בית כזה ושידוך כזה שיוכל להמשך התורה לדורות הבאים, אז יכול להיות באמת מורשה קהלות יעקב שהתורה עוברת בירושה לדורות, משא"כ אם נכנס איזה פגם באירוסין עי"ז יכול התורה וענין זה אנו מקוים בעז"ה ובחסדו שיתקיים להיפסק ח"ו מדורות הבאים. לדור ודור נגיד גדלך ולנצח נצחים קדושתך נקדיש, משידוך זה יבנה א"ה בית שהתורה הקדושה תעבור מדור לדור ויהיה לנצח נצחים קדושתך נקדיש שישאר נצחיות התורה הק' בבית, ושני ההורים יהיו להם זכיה לראות בנים ונכדים דורות שגדלים ברוח התורה הק' ברוח יראת שמים ברוח מצות ומעשים טובים עד ביאת הגואל בב"א.

שהיום כבר אינו בין החיים, שקנה את המקום שבו התחיל הישיבה, ורוב הבחורים שלמדו אז היו יוצאי המלחמה מן הלאגער, ולמדו כשלושים או ארבעים בחורים בהתמדה גדולה, וכל הישיבה היתה בחדר אחד כמו חדר האוכל כאן, זה היה הבית המדרש, ושם גם אכלו וכשגמרו לאכול ניקו את המקום והמשיכו ללמוד, והם למדו הרבה יותר בהתמדה ממה שלומדים הבחורים היום, והם היו בחורים שכבר עברו צרות בחייהם, הם איבדו את אביהם ואמם ובני המשפחה, ועכ"ז ישבו ולמדו בהתמדה, ולמה אני מספר לכם כל זאת, כי אני חושב שהנסיון בזמן הזה הוא נסיון העושר שמונעת את האדם מתורה ויראת שמים, הפשתן הזה הגשמיות שאנו מפונקים כל כך ורוצים הכל, רוצים ליהנות משני עולמות. אבל האמת אינו כן, העיקר אצל יהודי הוא חיי עוה"ב והתורה מביאתו לזה, ומה שהוא צריך בעוה"ז בשביל שיוכל ללמוד זה הקב"ה כבר נתן לו.

אמנם צדיקים מבקשים לישב בשלוה בעוה"ז כמו שיעקב אבינו רצה, אבל אצלו לא היה חשש כזה כי הנקודה הפנימית היתה כל כך חזקה, שהבין שבדאי הוא יתן ניצוץ של אש קודש כזה חזק שכל הכוחות האחרים לא יזיקו, אבל אנו איננו במדרגה הזו, אלא אדרבה תענוגי עולם הזה שלנו מונע ליהדות, ואילו להיפוך התורה שלומדים מתוך הדחק זה מה שישאר לתמיד. ולכן יש להתחזק בלימוד התורה וכן שלא לבטל לאחריים, ואם יבקשו מכם לבטל תורה לאחריים בודאי שלא תסכימו ותאמרו שצריכים ללמוד, אבל בשעת מעשה אין משימים על הלב וחיים כמו שיכור, וצריכים להשמר שלא יכנס דרך החיים הזה של הגוים לתוככי בחורי ישיבה, ואם בחור כבר יושב ולומד ואינו מבטל תורה, היצר הרע רוצה ממנו שהתורה והיראת שמים יהיה באופן חיצוני ללא רגש קודש פנימי, כי מה שמכניסים עכשיו בשנים אלה זה נשאר לכל החיים.

אבל אם עכשיו תרמו את עצמכם ותחשבו שאיני רוצה לעבוד קשה ואני רוצה לאכול ולשתות ולישן ושיהיו לי כל תענוגי עולם הזה, ובנוסף לזה עוד להיות גם שיינע איד, תדעו לכם שזה לא יעבוד ושכסוף תהיו אנשים ריקים, כי מי שאינו מתייגע בתורה ויר"ש באמת ובפנימיות לבבו בסוף היצר מנצחו, ואף פעם אינו מאוחז, כל אחד באשר הוא שם יכול להתחיל ולבנות עצמו מחדש, כמו שאמרת לי לכם על מרן מסאטמאר זצ"ל שאחרי כל החורבן הנורא מסר את נפשו והמשיך לנהל את היהדות באמריקא מחדש, שאנשים יראו וכן נעשו ומשיכו ללמוד תורה באופן שהיה אינדערהיים במס"נ, וצריך ללמוד מזה. אני בטוח שאחרי כל מה שקרה למשפחתו ולכלל ישראל, מטבע הדברים היה רוצה להתכנס לתוך הפינה שלו ולבנות ולקונן על החורבן, אבל הוא לא עשה כן אלא הסתכל על העתיד, וזה מה שצריך ללמוד מהיום הזה, אם לומדים את הנקודה הזו אזי יש לסעודת ההודאה תכלית ומטרה, ללמוד מזה כמה יגיעה צריך בתורה ועבודת ה', אם זה בחורים צעירים או מבוגרים כל אחד לפי היגיעה שנדרש ממנו והקב"ה איננו מקפח שכר כל בריה, אני מבקש מכם שכל אחד ינצל את היום הזה בהתבוננות היכן הוא עומד בעולם, מותר להתבונן בזה הרי בזה מונח היהדות, והעיקר מה שדיברנו היום הוא ענין יגיעת התורה שתחפשו ללמוד תורה מתוך הדחק, כי כך אומר הקב"ה לא די לצדיקים מה שמזומן להם לעולם הבא.

ואפשר לפרש דברי רש"י הנ"ל באופן נוסף, שהצדיק אינו מסתפק בכל העבודה שיש לו בעולם הזה, אלא שהוא רוצה עוד את הנסיון הזה שיהיה לו עניני עוה"ז בשפע, ומכל מקום יתגבר ויקח מהם רק את ההכרח הנדרש לעבודת ה' ולא למותרות, וזהו לא די להם לצדיקים מה שמזומן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה, ועם כל זה גם אז ילמדו תורה, וזה מה שמבקשים מכם בחורי הישיבה שבאמת לא חסר לכם כלום, אבל עכ"ז צריך לקחת רק את ההכרח לעבודת ה' ולא את המותרות תתייגעו בתורה בהתמדה ותתבוננו בדברים האלה ותעשו בוה, והקב"ה יאה בסעדכם שתצליחו בכל הענינים.

~ הדרכה בעניני שידוכין ~

ועכשיו שהנני מדבר לתלמידים המבוגרים הנני זקוק להאריך קצת בדבר שתבינו מקומכם הנכון בביהמ"ד. כי באמת הבחורים המבוגרים, אף שאולי אינם הרוב בכמות אבל עכ"פ כמה נחשבים להחשובים ביותר, וכל תלמיד מסתכל על התנהגותם, ולומדים מהם, ולכן יש אצליכם אחריות גדול בכל פרטי ההנהגה, כי אם ח"ו מתרשלים בהנהגה, או שמחליטים בניקל לעזוב את כותלי הישיבה להשתתף במסיבות שונות וכדומה, הרי זה משפיע על כל הישיבה בחלושה גדולה ח"ו והנה יש ענין שצריכים לעורר הנוגע אצל

שיעור חובת הלבבות ממרן הגה"צ זצ"ל המשך מפרשת וישלח העעל"ט

"והתברר לי, כי כל שרשי המעשים שמתכוונים בהם לשמו יתברך הם מיוסדים על בר הלב ווך המצפון", הנקיות של הלב, והבהירות של המצפון, "ואם יארע על הכוונה הפסד, לא יהיו המעשים מקובלים, ואם ירבו ויתמקדו, כמ"ש (ישעיה א טו) גם כי תרבו תפלה אינני שומע, ידיכם דמים מלאו, רחצו הזכו הסירו רוע מעלליכם מנגד עיני חידולו הרע", פירוש שאינו תלוי אם מרבה או ממעט, וכמו שאמרו חז"ל (מנחות קי.) אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיוכחו לבו, "ואומר (דברים ל יד) כי קרוב אלך הדבר מאד בפך ובלבד לעשותו", וכי מה עושים עם הלב, כלי מעשה עושים והלב אינו אלא חושב, ומדוע אמר ובלבד"ך לעשותו", אלא הכוונה בזה, כי מה שעושים עם הידים ועם הלב, צריך להיות עם כוונת הלב, אבל כשעושה אותם מן השפה ולחוץ, אז לא עשית כלום, "ואומר (משלי כג כו) תנה בני לבך לי ועיניך דרכי תצורנה, ואמרו קדמונינו ז"ל בזה (ירושלמי ברכות פ"א ה"ה) אי יחבת לי לבך ועיניך, אנא ידע דאת לי".

אם אדם יכול לשבת וללמוד במשך שעה, וכשמרים עצמו מן הגמרא הוא עושה עבירה חמורה, אם זה עבירה בין אדם לחבירו, מלבין פני חבירו וכדומה, ולכאורה הרי עכשיו עסק בתורה ומצוות, ואיך יכול לעשות כן מיד אחר כך, אלא מאי כשרואים לדאבונינו שאפשר להיות, וכי עון זה אינו כל כך גדול בעיניו, הרי זה מראה לנו שהוא עדיין רחוק מאד מתורה, וגם אם לומד תורה, זהו כמצות אנשים מלומדה, והשכל מתעסק בזה כמו שלומד חכמה, אבל אינו עם הלב, והרי יש גם גוים שאוהבים ללמוד תורה כחכמה חיצונית, הרי שזה אפשר לעשות בשכל בלבד, אמת שהתורה היא גם חכמה, אבל לא כל חכמה הוא תורה, ומי שלומד תורה כחכמה יש לו רק את החכמה, אבל לא את מעלת התורה.

לכן צריך לחיות בהתבוננות, אמת שהרבה פעמים חושבים, אבל צריך לקבוע זמנים מיוחדים להתבוננות ומחשבה, למשל קודם התפילה אם יתבונן אפילו שלש דקות, איך ולפני מי הוא מתפלל, זה ישנה את כל המהות, וגם הלימוד התורה תהיה אחרת שהלב יתדבק להתורה, או אם זה דקה לפני השינה או אפילו פעם בשבוע וכדומה, קצת להתבונן בעצמו, ולהתחרט על מה שלא עשה כהוגן, ולקבל על עצמו לשפר מעשיו, דבר זה לא אעשה יותר, ובוהו הוא נעשה בעל חשבון הנפש, ואז תורתו שלומד מקבלת חשיבות ומשמעות אחרת לגמרי, ומסופר שפעם עשה יהודי אחד סיום הש"ס, נישא אליו גדול אחד ושאלו, אתה למדת את כל הש"ס, אבל מה למדה הש"ס אותך, והוא כנ"ל אדם יכול לדעת את התורה וללמוד כל היום, אבל אין די בכך, צריך שהתורה תלמד אותך, וזה בא רק על ידי התבוננות.

"ואומר (מ"כ ו) במה אקדם ה' אכף לאלקי מרום, האקדמנו בעולות", האם הקב"ה יהיה מרוצה ממני בזה שאביא לו קרבנות, "והיתה התשובה (שם ח) הגיד לך אדם מה טוב, ומה ה' דורש ממך, כי אם עשות משפט ואהבת חסד, והצנע לכת עם אלקיך", שהתשובה היתה כי הקב"ה אינו דורש מן האדם דברים מעשיים, אלא יראת שמים, "ואומר (ירמיה ט כג) כי אם בזאת יתהלל המתהלל, השכל וידוע אותי, כי אני ה' עושה חסד משפט וצדקה בארץ", ומה כתוב שם לפני זה, אל יתהלל חכם בחכמתו גבור בגבורתו, בכל אלו הדברים אין לאדם במה להתהלל, אלא במה יתהלל, בזה שהשכל וידוע אותי.

"ופרוש ענין התשובה הזאת, שצריך המתהלל להתהלל בהבנת דרכי והבנת חסדי, להתבונן בנבראים, ולהכיר גבורתי וחכמתי מתוך מעשי", שהרי מי הוא זה שיכול לדעת את ה', וכי יכולים לדעתו, ואם כן מה אמר הכתוב בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי, אלא ודאי הפירוש הוא שצריך להתהלל בהבנת דרכי וחסדי הקב"ה, ולהתבונן בבריאתו מתוך מעשיו, "וכל מה שהבאתי מן הפסוקים הם ראיות על חיוב מצות הלבבות ומוסר הנפשות", שכל זה הוא ראייה שחלק מכל המצוות שייך להלב.

"וצריך שתדע, כי הכוונה והתועלת במצוות הלבבות הם, שיהיו גילוינו וצפונינו שוים ושקולים בעבודת השם", אמר כאן דבר חשוב ונחוץ שצריך לזכור במשך כל החיים, שעל האדם לראות שחלק הגלוי שלו, שמתנהג במעשיו כמו שיהודי צריך להתנהג, יהיו שוים עם הלב, ולא יתנהג מבחוץ אחרת ממה שהוא מרגיש בתוך הלב, "עד שתהיה עדות הלב והלשון והאברים שוה", שהרי עדות הלב יודע רק ה', ואת המעשים רואים כל בני אדם, וצריך שיהיו שוים, "ויצדיק כל אחד מהם את חבירו, ויעיד לו, ולא יחלוק עליו, ולא יסתור דבריו", אם אחד צועק בקול גדול בתפלתו, אבל הלב אינו שם, הרי הלב והאברים אינם שוים, במעשה הוא מתפלל חזק מאד ובכוונה, אבל הלב נמצא במקום אחר, וכן הוא גם בשאר מצוות, ועל האדם לראות שלא יהיו המעשה והלב מחולק אחד עם השני, ולא יסתור דבריו, שהמעשה לא יסתור את מה שחושב בלבו.

אמנם איז מדברים כאו דוקא מאדם צבוע שרוצה לרמות

"ואם תהיה השאלה מן התולדות שמוציאים דינם מן היסודות ההם, היו מעיינים בה דרך סברתם, ואם יסכימו כולם לדעת אחת היו פוסקים, ואם היו חולקים בדן היו פוסקים כדעת הרוב, כמו שאמרו על הסנהדרין (סנהדרין פח): נשאלה שאלה לפניהם, אם שמעו, אמרו להם, ואם לאו עומדים למנין, רבו המטהרין טהרו, רבו המטמאין טמאו, ומעיקר שבידם, יחיד ורבים הלכה כרבים", ממילא אנו רואים מן המשנה והגמרא אופן הלימוד של התנאים והאמוראים, והאיך היו פושטים שאלות שנודמנו להם.

"והברו במסכת אבות מוסרם ויושר מדותם המקובלות מהם, כל איש בזמנו ובמקומו", שבמסכת אבות אנו רואים מקצת מדרכיהם של התנאים, ששם מסופר איך הם התנהגו, מה עשו רבי מאיר ורבי יהודה וכדומה, וקבעו על זה מסכתא שלמה, "ואנשי התלמוד אמרו על רבותיהם מה שיורה על עומק חכמתם ורוב השתדלם לברר את מעשיהם", כשלומדים בגמ' סוגיות אגדתא, הרי הרבה מעומק השתדלותם בעבודת הלבבות, אפשר להבין מתוך הסיפורים ההם.

כשמספרים סיפור של מופת על רבי, הרי מתפעלים ורואים מזה כמה גדול כח הצדיק שהיה יכול לעשות כן, אבל אין זה התכלית של סיפורי צדיקים, הרי צריכים להתבונן מדוע הוא כך, מהיכן לקח הצדיק כח הזה, הרי בודאי שעשה הרבה בעבודת ה' לפני שהגיע למדרגה זו, וזהו מה שנקרא ללמוד מצדיק ולספר סיפורי צדיקים ומופתים וכדומה, ומה יש לנו ממופתים, אלא צריך ללמוד מזה כמה ה' אוהב את מי שהולך בדרך, ולכן יש לו כח כזה בשמים, צדיק גזור והקב"ה מקיים, ובשביל זה יש לדבר מזה כדי להשתדל לילך בדרכיהם באפס מעט, וכזה הוא באגדות הש"ס, הגמרא מספרת סיפורים על אמוראים, אבל אנו צריכים ללמוד מזה איך הם היו חיים, איך הם גדלו, מה הם עשו, וכמה טוב לחיות כמוהם, איך הם נזהרו בעיני בין אדם לחבירו, שלא לעער אחרים וכדומה, ולא שנקח מן הסיפור רק את הפרט הקטן המדובר, אלא אפשר לראות מזה הרבה יותר, אפשר להבין מזה כמה בהיר היה שכלם, כמה תורתם היתה תורת אמת, כמה ה' אוהב אותם.

"והוא מה שאמרו (ברכות כ.) בשני דרב יהודה כולה תנוי בניוקין הוו", שאז היו לומדים הכל רק בסדר ניוקין ולא בשאר הש"ס, "ואנן קא מתנינן טובא", השתגנו ובינתנו בתורה היא הרבה יותר מבשנות רבי יהודה, ובכל זאת "ואילו רב יהודה כד הוה שלף מסאניה הוה אתי מטרא", פירוש שהיה מצער עצמו קצת על הגשם, מיד היה נענה ובא הגשם, "ואנן קא מענינן ואזלינן, ומענינן ואתינן, וליכא מאן דמושגח בן", ומה החילוק, הרי יש לנו הרבה יותר תורה ממנו, "אמרו ליה, קמאי הוו מסרי נפשיהו על קדושת השם, אנן לא מסרינן נפשינן על קדושת השם", מה לומדים מאגדתא כזו בגמ', הרי רואים מזה דבר נורא, שאם נדמה לך שאולי היה להם להקדמונים חלק יותר קטן בתורה, גם אם זה אמת, שהרי הם היו הרבה יותר גדולים, וכל כך למה, כי הם היו במסירות נפש, מסירות נפשם גדלה הרבה יותר מן התורה שלנו.

היום יש לנו שטח רחב בתורה, יכול להיות שאנו יודעים הרבה, יש הרבה ספרים כדי להתעלות בהם בתורה, וכי יחשוב אחד שעל ידי זה אנו קרובים יותר אל התורה, בודאי הרבה ידיעות התורה הוא מעלה, ואי אפשר ליקח זאת, וגם בגמ' מצינו (בבא בתרא קמה): הכל צריכים למרי חטי, למי שהוא בקי בתורה, אבל מי שיש לו מסירות נפש, הוא מתדבק אל התורה והקב"ה, וה' עושה ככל רצונו, וכך היו הקדמונים, "ואמרו (עבודה זרה יז:) אמר רב הונא, כל העוסק בתורה בלבד, דומה כמי שאין לו אלוה, שנאמר (דברי הימים-ב טו ג) וימים רבים לישראל ללא אלהי אמת, אלא בתורה וגמילות חסדים", והלימוד הוא, שהרי רואים שאפשר לחיות ללא אלקי אמת, ובכל זאת עוסקים בתורה וגמילות חסדים, והיינו אם עוסק בתורה בלבד, בלא החלק הפנימי של עבודת הלבבות.

ממוך הגה"צ זצ"ל - חלק ראשון

תירוץ נוסף על קושיית הב"י הוא עפ"י דברי השאלות דרב אחאי גאון בשאלתא לחנוכה (סוף שאלתא כ"ו) שמובא שם כעין הברייתא דבגמ' דידן אך בשינוי קצת, והלשון שם ולא היה בו להדליק אפילו יום אחד ונעשה נס וכו'. כלומר שגם ביום ראשון כבר נעשה נס, שהרי לא היה בכך די שמן להדליק בו אפילו ליום אחד.

ובאמת נראה שאין כל כך סתירה בין גירסת השאלות לגירסת הגמ' אם היה בו שמן ליום אחד או לא היה בו אפילו ליום אחד, דשניהם אמת, דהרי מבוואר בגמ' (מנחות פט.) ששיערו חכמים השמן שהיה צריך לנר אחד שהוא חצי לוג, ופירש"י (ד"ה ושיערו) שלא היה צריך יותר מחצי לוג אפילו בליל ארוך. ונמצא שלשבעת הנרות היו צריכים שלשה וחצי לוגים בליל טבת הארוכים, אבל מאידך ברוב ימי השנה שהלילות קצרות יותר לא היה צריך כל כך הרבה שמן, ויש לומר שהפך שמן שהיה מונח בחותמו של כהן ברוב ימי השנה כי בדרך כלל גדול היה של שלשה לוגין, והוא מטעם הנ"ל לא היו צריכים יותר, אבל נס חנוכה הרי היה בסוף חודש כסלו קרוב ללילי טבת הארוכים ביותר, ובשביל לילי טבת לא היה בו להדליק אפילו ליום אחד, ונמצא שאין כל כך סתירה ביניהם.

עו"ל על הסתירה כעין הנ"ל, שהרי נר המערבי מצינו בגמ' (שבת כב:) שנעשה בו נס שממנה היה מדליק ובה היה מסיים, שהיה דולק כל הזמן בדרך נס, ואם כן לא היה צריך כל כך הרבה שמן כמו שאר הנרות, ונמצא שגם אם היה בכך שמן רק בשביל ששה נרות, ולא היה בו להדליק אפילו ליום אחד לשבעה נרות, מ"מ אפשר לומר שהיה בו להדליק ליום אחד, שהרי נר מערבי היה ממילא היה ממילא דולק בנס.

(המשך התירוצים, ודברי התעוררות לקראת ימי החנוכה הבעל"ט
יבוא בעזה"י בשבוע הבעל"ט)

עומדים אנו כעת לקראת ימי החנוכה הקדושים והמאירים, והזמן גרמא לעשות חשבון הנפש האם אני באמת לומד, מה אני עושה עם חיי, וצריך כל אחד ליקח על עצמו את האחריות על העתיד שלו, כי בעוד עשרים שנה כשיעשה לעצמו חשבון מה הוא עושה בעולמו, או כבר יהיה מאוחר מדי להשתנות, אבל עכשיו הוא הזמן לכך ובפרט בימי החנוכה הבעל"ט.

איתא בגמ' (שבת כא:): מאי חנוכה, דתנו רבנן בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים טובים בהלל והודאה. כידוע כבר נאמרו ים של קושיות בסוגיא זו בגמ' של חנוכה.

ובמיוחד ידוע קושיית הבית יוסף (א"ח סימן תר"ע) מדוע תיקנו שמונה ימים הרי בכך היה שמן להדליק בו נר אחד, נמצא שביום הראשון לא היה נס, והיה צריך לעשות חנוכה רק שבעה ימים, והב"י בעצמו מתרץ על זה שלשה תירוצים,

תירוץ א – שבלילה הראשון חלקו את השמן לשמונה חלקים, והכניסו בכל לילה שמינית מן השמן, ונמצא שבכל לילה נעשה נס ששמינית מהשמן דלק כל הלילה, וכבר ביום הראשון היה נס.

תירוץ ב – שכשמילאו את המנורה מיד נתמלא הפך בחזרה, נמצא שכבר ביום הראשון אחר שרוקנו את הפך לתוך המנורה, מיד נעשה נס ונתמלא הפך בחזרה.

תירוץ ג – שהמנורה נשארה מלאה עם שמן בכל לילה, וכבר ביום הראשון כשדלקו הנרות נשאר השמן במנורה מלא כבתחלה, ונמצא שהיה ניכר הנס כבר ביום ראשון. על שני התירוצים האחרונים.

הקשו האחרונים (פרי חדש שם) דממה נפשך אם בלילה הראשון היה נס, משום שנשאר השמן מלא כבתחלה, אם בכך אם במנורה, הרי בלילה השמיני לא היה נס, כי אז כבר לא היה צורך שישאר המנורה והפך מלא כבתחלה, שהרי לא היו צריכים עוד שמן של נס לליל התשיעי, שאז כבר היה להם שמן חדש, ונמצא שממה נפשך או בלילה הראשון לא נעשה נס, או בלילה השמיני לא נעשה נס, דהנס לא היה נצרך כי אם לשבעת ימים.

ולתרוץ קושיא זו י"ל דהנה הטעם שנעשה הנס לשמונה ימים כתב הר"ן (שבת שם סוד"ה תנו רבנן) שהוא לפי שכדי להביא שמן טהור מחדש היה לוקח שמונה ימים מחמת המרחק של המקום שהיה מהלך ארבעה ימים, והיה צריכים ללכת לשם ארבעה ימים ולחזור ארבעה ימים, ולכן אחרי שמונה ימים כבר היה להם שמן זית טהור להמנורה, ושוב לא היה צריך לנס. אבל לכאורה בתוך השמונה ימים היה גם שבת, וזה ודאי שמדליקים את המנורה גם בשבת, אבל להכין את השמן לא היה דוחה שבת, וא"כ היה צריך להיות יום נוסף, דלכאורה הבאת השמן החדש לקח תשעה ימים. אבל לפי הנ"ל נראה דקושיא אחת מתורצת בחברתה, דבאמת ביום הראשון כבר נתמלא הפך או המנורה בחזרה, ונמצא שכבר היה נס ביום הראשון, וכן היה במשך כל שמונת הימים, וגם ביום השמיני נעשה הנס ונתמלא השמן בחזרה, כי היה צריך להדליק לעוד יום אחד ליום התשיעי, דלעולם י"ל שלקח תשעה ימים להבאת השמן החדש, כיון שבשבת לא היה עושים מלאכה בשביל זה

מודעה משמחת
לרגל יומא דהילולא הארבעים של
מרן הגה"צ רבי יונה
הלוי פארסט זצ"ל
שחל ביום ב' שמות הבעל"ט
יופיע אי"ה גליון מוגדל
ומורחב בשב"ק ויחי הבעל"ט
ע"כ מי שרוצה לנדב הגליון לע"נ מרן זצ"ל כדי
שיהי' לזכות אלפי הקוראים מידי שבוע
בשבוע, או מיש לו זכרונות, מעשיות וכדו' יפנה
במוקדם האפשרי למערכת אוצר יונה

מבית רח
מחבר: "אוצר יונה" - חידושי פוסקים מהתורה 335

יו"ל ע"י מערכת אוצר יונה - 659-6062 (845)
צו באקומטן דעם גליון ווענטליך שיקט א אי-מעיל צו
YIDEL425@gmail.com